

Література:

1. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. Офіційний вісник України. 2022. № 49. Ст. 2675. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#n16>

2. Горбалінський В. В. Актуальні підходи до розуміння поняття дискреційних повноважень публічної адміністрації. *Нове українське право*. 2022. №4. С. 44-49. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.4.7>

3. Лук'янець Д. М. Дискреційні повноваження в контексті правового регулювання адміністративної процедури. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 163. С. 111–127. DOI <https://doi.org/10.21564/2414-990X.163.292134>.

4. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи» Наказ Міністерства юстиції України від 24.04.2017 № 1395/5. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17#Text>

5. Gerards J. The Margin of Appreciation Doctrine, the Very Weighty Reasons Test and Grounds of Discrimination (May 1, 2017). M. Balboni (ed), *The principle of discrimination and the European Convention of Human Rights*, Editoriale Scientifica, 2017. DOI <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2875230>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-65>

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ОСНОВА НОТАРІАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Вдовічена Лідія Іванівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри публічного права,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

м. Чернівці, Україна

Принцип верховенства права (Rule of Law) є фундаментальним у сучасній правовій державі, пронизуючи всі сфери правового регулювання. Особливого значення він набуває у контексті здійснення делегованих публічно-правових функцій органами та посадовими особами, до яких належить і нотаріат. Адже, згідно статті 3 Закону України «Про нотаріат» визначено, «нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні

дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності» [1, ст. 3]. Тому, можна стверджувати, що нотаріальна діяльність, спрямована на забезпечення безспірності цивільних прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, безпосередньо залежить від неухильного дотримання принципу верховенства права. І як відзначається в науковій літературі, що «гарантований державою порядок фіксації безспірних прав та фактів з метою надання їм юридичної вірогідності, можна розглядати як один із практичних процесуальних механізмів реалізації принципу верховенства права, оскільки через правозастосування, у процесі позасудового захисту прав та інтересів людини, яким є нотаріат, стає зрозумілим величезний потенціал цього принципу для забезпечення законності нотаріальних актів та правових наслідків, які настають для учасників процесу після їх оформлення [2, с. 86-87].

Безспірним є те, що феномен верховенства права є багатоаспектним і включає низку взаємопов'язаних елементів. У доктринальному розумінні він охоплює панування закону (supremacy of law), рівність усіх перед законом і судом (equality before the law), ефективний захист прав і свобод людини (effective protection of human rights and freedoms), поділ влади (separation of powers), незалежність судової влади (independence of the judiciary) та правову визначеність (legal certainty). Нотаріальна юрисдикція за своєю суттю спрямована на забезпечення реалізації прав і свобод людини та громадянина, оскільки саме через неї держава, виступаючи як механізм задоволення публічних інтересів суспільства, виконує одну зі своїх ключових функцій, враховуючи як публічні, так і приватні інтереси. Нотаріуси отримують свої повноваження від держави, а діяльність нотаріату здійснюється відповідно до вимог закону, з обов'язковим дотриманням встановлених процедур, головним чином шляхом вчинення нотаріальних дій. Водночас особливою рисою нотаріату, що виокремлює його серед інших правоохоронних органів, є превентивний характер його юридичної діяльності.

У контексті нотаріальної юрисдикції принцип верховенства права проявляється у наступних аспектах:

1) *Законність нотаріальної діяльності*: нотаріус зобов'язаний діяти виключно на підставі закону, у межах наданих йому повноважень та у спосіб, передбачений законодавством. Будь-яке відхилення від законодавчих вимог є неприпустимим і може призвести до оскарження нотаріальної дії. Так, науковці відзначають, що «матеріально-правовий прояв принципу законності полягає в правилах, згідно з якими нотаріус вчиняє нотаріальні дії, керуючись правовими нормами, що регулюють певні матеріальні правовідносини. Процесуально-правовий прояв принципу законності полягає в обов'язку нотаріуса дотримуватися порядку вчинення будь-якої нотаріальної дії, що точно врегульований

законодавством. Чітке врегулювання законом порядку здійснення нотаріальної діяльності має виняткове значення: будь-який державний чи приватний нотаріус вчинюють нотаріальні дії за одними й тими самими правилами. Отже, дотримання вимог нотаріальних процесуальних норм поряд із нормами матеріальними – неодмінна умова постановлення законного нотаріального акту [3, с. 28-29].

2) *Захист прав і свобод особи*: нотаріус повинен забезпечувати реалізацію та захист прав і свобод осіб, які звертаються за вчиненням нотаріальних дій. Це включає перевірку законності документів, роз'яснення правових наслідків вчинюваних дій, забезпечення добровільності волевиявлення сторін та запобігання вчиненню правочинів, що суперечать закону або порушують права третіх осіб.

3) *Юридична визначеність*: нотаріальні дії мають сприяти правовій визначеності у цивільних правовідносинах. Вчинені нотаріусом документи мають підвищену доказову силу, що зменшує ризик виникнення спорів у майбутньому [4, с. 267].

4) *Встановлення процедури вчинення нотаріальних дій*: детальна регламентація порядку вчинення нотаріальних дій (посвідчення правочинів, видача свідоцтв, вчинення виконавчих написів тощо) спрямована на забезпечення їх законності та об'єктивності. Дотримання встановлених процедур є гарантією захисту прав та інтересів учасників нотаріального процесу.

5) *Контроль за діяльністю нотаріальною діяльністю та визначення відповідальності нотаріуса*: держава, в особі уповноважених органів, здійснює контроль за діяльністю нотаріусів з метою забезпечення дотримання ними принципів права та законодавства (мова йде про органи юстиції, Нотаріальну палату України, суди, які здійснюють відповідні контрольні функції). Крім того, за порушення законодавства при вчиненні нотаріальних дій нотаріус несе юридичну відповідальність, включаючи дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну та кримінальну [5, с. 154].

Принцип верховенства права є основою та вихідним началом реалізації ефективної нотаріальної юрисдикції. Його неухильне дотримання є запорукою забезпечення законності захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також зміцнення довіри суспільства до нотаріальної системи. Вирішення існуючих проблемних аспектів та впровадження елементів принципу верховенства права в нотаріально-правову дійсність сприятиме зміцненню інституту нотаріату в Україні та підвищенню його ролі у розбудові правової держави.

Література:

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/page>
2. Горбань Н. Реалізація конституційного принципу верховенства права у нотаріальному процесі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2021. № 91. С. 86-90.
3. Баранкова В. В. Законність нотаріальних актів. *Право і суспільство*. 2021. № 4. С. 28-34 DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.4.4>
4. Вдовічена Л. І. Правова природа нотаріальної дії: питання нормативного врегулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, Серія ПРАВО. 2024, Випуск 85: частина 2. С. 264-269 DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.38>
5. Vdovichen V., Vdovichena L. (2019) Professional responsibility of notaries: ontological aspect. *European Journal Of Law And Public Administration* 6 (2), 148-156 DOI <https://doi.org/10.18662/eljpa/92>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-66>

АДМІНІСТРУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Волошена Вікторія Олександрівна

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник: **Чайка Вікторія Вікторівна**
докторка юридичних наук, доцентка,
професорка кафедри фінансового та податкового права,
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна*

Глобалізаційні процеси та динамічні зміни соціально-політичного ландшафту України актуалізують питання захисту прав людини через механізми відповідальності державних службовців. Сучасне суспільство все більше усвідомлює необхідність контролю за діями влади, вимагаючи прозорості та відповідальності в ухваленні рішень. Цей контроль не лише забезпечує дотримання законності, але й стає фундаментальною гарантією захисту прав і свобод кожного громадянина.